

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ВИВЧЕННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ЮНАЦТВА

Ющенко Таїсія

Дослідження ціннісних орієнтацій зумовлене необхідністю глибшого розуміння мотиваційної сфери особистості в умовах швидких соціальних змін. Наразі ціннісні орієнтації виступають ключовим показником особистісної спрямованості, що дає змогу діагностувати життєві цілі, смисложиттєві пріоритети та внутрішні джерела мотивації. Актуальність посилюється й тим, що в умовах нестабільності (воєнні події, трансформації ринку праці, соціальна турбулентність) здатність особистості спиратися на власні цінності є запорукою її психологічної стійкості та здатності до адаптації [1–5].

Метою тези є експериментальне дослідження ціннісної сфери в осіб юнацького віку.

Дослідження було проведено на базі кафедри психології та соціальної роботи ВДПУ імені Михайла Коцюбинського. В дослідженні взяли участь 100 осіб, студенти першого курсу в 2024р. особи віком від 17 до 18 років.

Отримані результати за *методикою «Тест смисложиттєвих орієнтацій»* дозволяють стверджувати, що осмисленість життя у більшості респондентів знаходиться на достатньо високому рівні, що проявляється у середніх і високих показниках за шкалами «Цілі у житті», «Процес життя» та «Результативність життя». Це свідчить про наявність у студентів життєвих орієнтирів, цілей, внутрішньої мотивації, а також емоційного наповнення повсякденного досвіду (табл. 1).

Таблиця 1

Результати за методикою «Тест смисложиттєвих орієнтацій»

Шкали методики	Рівень прояву за шкалою, % осіб		
	Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень
Цілі в житті	--	80%	20%
Процес життя	--	86%	14%
Результат життя	--	64%	36%
Локус контроль	4%	84%	12%
Локус контроль життя	4%	96%	--
Осмисленість життя	8%	84%	8%

Наступною було проведено *методику Шварца*, результати діагностики якої представлені в таблиці 2.

Таблиця 2

Типи цінностей за Ш. Шварцом

№	Тип цінності	Ключова мета / Суть	Бали
1	Влада (<i>Power</i>)	Соціальний статус, престиж, контроль	22,6
2	Досягнення (<i>Achievement</i>)	Особистий успіх, соціальна компетентність	37,5
3	Гедонізм (<i>Hedonism</i>)	Насолода життям, чуттєве задоволення	31,2
4	Стимуляція (<i>Stimulation</i>)	Новизна, емоційна насиченість, активність	17,4
5	Самостійність (<i>Self-Direction</i>)	Творчість, незалежність, свобода вибору	30,7
6	Універсалізм (<i>Universalism</i>)	Толерантність, захист благополуччя людей і природи	35,8
7	Доброта (<i>Benevolence</i>)	Підтримка, чесність, добробут близьких	44,0
8	Традиції (<i>Tradition</i>)	Збереження культурних норм, релігійних і соціальних обрядів	33,2
9	Конформність (<i>Conformity</i>)	Соціальна дисципліна, слухняність, самоконтроль	33,5
10	Безпека (<i>Security</i>)	Стабільність, захищеність, соціальний порядок	46,5

Найвищу значущість респонденти надали цінностям безпеки, доброти та досягнення, що свідчить про орієнтацію на стабільність, підтримку оточення й реалізацію особистісного потенціалу. Нижчі бали отримали цінності стимуляції та влади, що може вказувати на меншу потребу в ризику чи домінуванні.

Таблиця 3

Порівняльний аналіз рейтингів нормативних та індивідуальних пріоритетів

Соціальні цінностей (рівень нормативних ідеалів)	Середні бали	Індивідуальні цінності (рівень індивідуальних пріоритетів)	Середні бали
Високий рівень			
безпека	46,5	безпека	41,8
доброта	44	універсалізм	42,7
досягнення	37,5	самостійність	38,7
Середній рівень			
універсалізм	35,8	досягнення	34,8
конформність	33,5	доброта	28,8
традиції	33,2	конформність	23,07
Низький рівень			
гедонізм	31,2	влада	27,8
самостійність	30,7	традиції	23,7
влада	22,6	стимуляція	17,2
стимуляція	17,4	гедонізм	19,5

Аналізуючи результати таблиці 3 зазначимо, що в сучасних умовах війни провідними цінностями для респондентів виступають безпека (46,5), доброта (44,0) та досягнення (37,5). Це свідчить про актуалізацію потреб у стабільності, взаємній підтримці й самореалізації в умовах нестабільного середовища. Прагнення до безпеки цілком закономірне, оскільки загроза життю змушує переоцінювати життєві пріоритети, тоді як доброта є соціальним клеєм, що зберігає зв'язки в періоди невизначеності. Досягнення, своєю чергою, відображає потребу зберігати контроль над власним життям шляхом реалізації потенціалу.

Серед індивідуальних цінностей домінують універсалізм (42,7), безпека (41,8) і самостійність (38,7), що підкреслює орієнтацію не лише на виживання, а й на гуманізм, автономність, відповідальність за себе та світ навколо. Це свідчить про зрілість мотиваційної структури особистості та її прагнення адаптуватися до нової реальності. Низькими залишаються бали за гедонізм, владою, стимуляцією та традиціями, як серед соціальних, так і серед індивідуальних цінностей. Це демонструє зниження значущості чуттєвих насолод, потреби у контролі та дотриманні усталених норм, що в умовах нестабільності втрачають свою вагу. Пріоритет надається виживанню, підтримці, етичним цінностям і продуктивній активності.

Таким чином, внаслідок війни студенти не можуть повноцінно жити, будувати цілі. Низькі значення по шкалах локус контроль, можуть пояснюватись наявністю сумнівів щодо власної здатності контролювати життя. При цьому, наявність високих значень за шкалами може пояснюватись специфікою спеціалізації, що передбачає підтримку психічного здоров'я на належному рівні та роботу над собою.

Список використаних джерел

1. Бутківська Т. В. Проблема цінностей у соціалізації особистості. *Цінності освіти і виховання* : наук.-метод. зб. / [за заг. ред. О. В. Сухомлинської] ; АПН України. К., 2017. С. 27–31.
2. Іванова Л. С., Овсяннікова В.В. Динаміка ціннісних орієнтацій студентів педагогічного вузу. *Практична психологія та соціальна робота*. 2017. № 4.С.114-128
3. Коберник Л. О. Роль та місце ціннісних орієнтацій у формуванні особистості. *Наука і освіта. Науково-практичний журнал південного наукового центру АПН України*. 2018. № 4-5. С. 28–33.
4. Левковська Н. Динаміка ціннісних орієнтацій молоді. *Політичний менеджмент* 2016. № 1.С. 67-80.
5. Савченко Л. Вивчення ціннісних орієнтацій сучасної студентської молоді. *Рідна школа*. 2015. № 8. С. 39–41.